

A nyomot hagyás mint evolúciós ösztön

Bezzeg Gyula fotográfust Berényi Emőke kérdezte

B. E.: „Nosztalgikus időket élünk, s a fénykép jócskán táplálja is a nosztalgiát. A fényképezés elégikus, alkonyi művészet. Minden fénykép egy-egy memento mori” – írja Susan Sontag A fényképezésről című esszéjében. A honlapod tanúsága szerint te is nosztalgikus alkat vagy: gyerekkorodban a padláson régi holmik után kutattál, és egyszer elástál száz üveggolyót, hogy egy hét múlva kincsként találj rájuk. Melyek azok a saját képeid, amelyek meghatározó emlékeket idéznek fel, és sokszor nézegeted őket? Valóban múltba vezető alagútként működnek, előhosszák az egykorvolt érzéki ingereket, színeket, szagokat, ízeket is? Mitől függ szerinted, hogy bizonyos fotók felélesztik ezeket az érzéseket, mások pedig nem?

B. Gy.: Nagyon izgalmas az, ahogyan feltetted ezt a kérdést. Susan Sontag idézetével kezdted, ahol a fényképről mint memento moriról beszél (kicsit meg is álltam itt gondolkodni), majd úgy fejezed be, hogy a fotók „felélesztenek bizonyos érzéseket”. Nagyjából ezt akartam mondani. Közben a fénykép az elmúlt, „megboldogult” időnek állít emléket, fel is támasztja azt. Természetesen nem hozza vissza, nem képes időutaztatásra, de segít felidézni az elmúlt pillanatot, érzéseket, eseményeket és emlékeket.

Igen, nosztalgikus típus vagyok, de ki nem az? Ki az, aki nem vágyik vissza a gondtalan gyermekkorba, ahol olyan emberekkel volt körülveve, akik most nincsenek mellette? Ki ne szeretné látni, miként változtunk meg? El tudom képzelni, hogy valaki teljesen hátat tud fordítani a múlt-

nak különböző okok vagy az attitűdje miatt, és csak előre nézzen, de én nem vagyok ilyen. Nekem nagyon fontos a múlt. Talán túlságosan is ragaszkodom hozzá. A sors fintora az, hogy alig tudok megjegyezni valamit, ráadásul az emlékeim is kopnak. Nem nézegetem a régi fotóimat. Inkább az szokott előfordulni, hogy keresek egy képet, mert fel szeretném használni valahol, és akkor a keresés során belebotlok olyan felvételekbe, amelyek lavinaként zúdítják rám az emlékeket, embereket, érzéseket. Van egy fénykép, ami mindig eszembe jut, ha a gyerekkori fotókra gondolok: az udvar közepén egy vízzel megtöltött, olajzöld katonai gumicsónakban állok fürdőgatyában, ez volt a „bazen”, és a kezeimet az ég felé tartva, mérhetetlen boldogsággal spriccelem a vizet.

B. E.: „Fényképezni annyi, mint részesévé válni valaki (vagy valami) halandóságának, sebezhetőségének, változékonyságának. Minden fénykép – éppen, mert kihatja és megdermeszti a pillanatot – az idő mindent fölemésztő kerülhetetlenségéről tanúskodik” (Susan Sontag). Különösen igaz ez az esküvői fotókra, amelyeket évtizedek múlva nézegetve a család mint történeti képződmény érhető tetten. Te magad is foglalkozol esküvői fotózással, amelyről a művészeti szcénában igen rossz véleménnyel vannak: valóban nehéz nem tucatképeket készíteni erről az életeseeményről. Te miért vállalsz mégis esküvői fotózásokat, és mit teszel a lagziipari giccs elkerülése érdekében?

B. Gy.: Ez minden fotóra igaz, ha valamilyen módon közel állunk a fotó által megjelenített eseményhez, nem csak az esküvői fotókra. Igaz viszont, hogy az esküvő egy nagy életeseemény. Gyakran találkozom olyan fotósokkal, akik szégyellik, hogy esküvőt is fotóznak néha. Vagy legalábbis nem büszkék rá. Degradálónak érzik. Vannak azok a fotósok, akik nem szeretnek esküvőket fotózni, mert tegyük fel, nincs affinitásuk hozzá, macerásnak gondolják stb. De most nem róluk van szó, hanem azokról, akik csinálják ugyan, de nem örülnek neki. Nem tudom, ez miért alakult így, de nem is akarok ennek a részleteibe túlságosan belemenni, mert nehéz is lenne egy szuszra megválaszolni. Több tényezője lehet ennek: esztétikai, gazdasági, etikai, ideológiai... Különbséget kell tenni a szolgáltatói és alkotói fotózás között. Ha esküvőt fotózok, akkor a megrendelő kérése és az aktuális trendek alapján dolgozom. Hozzáadódik nyilván a személyes stílusom és látásmódom, illetve az esküvő milyensége is a

végeredményhez. S akkor itt szóba lehet hozni az általad említett giccset. Sokakkal ellentétben nem tartom az esküvőket giccsesnek. Az egy ünnep, ünnepekkor mindenből több van a kelleténél, minden nagyobb és színesebb és mindenki vidámabb, mint általában. Ettől még nem kell giccsezni. Tény, hogy vannak túlzásba esések, az esküvő és a fotók terén is, amikor átlépik a jó ízlés határát. Ilyenkor kikerekednek a szemeink, majd pislogva továbbmegyünk. Azt hiszem, sosem volt kreatívabb az esküvőfotós szcéna.

Bennem nincs rossz érzés, amiért esküvőket fotózok. Azt a célt tűztem ki, hogy fotózásból szeretnék megélni. Ez mostanra össze is jött. Ennek az életnek a felét a szolgáltatói, a másik felét az alkotói fotográfia képezi. Más művészeti ágazatokban nincs ilyen jellegű szolgáltatói lehetőség. Lehet, hogy egy festőtől nem rendelnek portrét, ezért neki szüksége van a megélhetéshez egy másik állásra is. S ez rendben is van. Én örülök, hogy csak fotózással kell foglalkoznom. Hogy befolyásolja-e a szolgáltatói az alkotói munkásságomat és fordítva? Valószínűleg igen. De nem hiszem, hogy ellentétben állnak egymással.

B. E.: „Ha szavakkal is el tudnám mondani a történeteket, nem kellene fényképezőgépet hurcolnom magammal” – írta a fotózásról Lewis Hine. Neked szokott olyan érzésed lenni, hogy a szavak nem elegendőek, képekkel sokkal többet el lehet mondani egy-egy személyről, tárgyról vagy eseményről? Melyik az a téma, amelyre szerinted különösen igaz ez a megállapítás?

B. Gy.: Ha jobban megnézzük, ma már nem nagyon kommunikálunk szavakkal. Na jó, túlzás ezt állítani. Mégis, mikor hallottál legutoljára egy viccet? Sőt: mikor olvastál egy jó viccet? Mémeket láttál, képsorokat, gifeket. Már lassan száz éve győzedelmeskedik a kép a szöveg felett. Leggyakrabban a fotó dönti el, hogy egy újságcikket elolvasunk-e vagy sem. Úgyszintén: inkább a képnek hiszünk, mintsem az írásnak. Sokszor belefutok abba, hogy az olvasó számon kéri, hogy a fotó nem releváns a szöveghez képest. Az olvasó látni akarja azt, amit olvas. Mert ha nem azt látja, akkor el sem hiszi. Viszont a fotó is lehet ugyanolyan csalóka, mint a szöveg. Sőt, a fotóval még hatékonyabban lehet manipulálni. Hisz az ember saját szemével látja. Ki nem hisz a saját szemének?! Nagyon komoly tanulmányok születtek a kép és a szöveg viszonyáról. Minden-

esetre én sosem éreztem azt, hogy azért fotózok, mert nem tudnám elmondani. Ha dokumentarista fotós lennék, mint Hine, akkor ezt nyugodt szívvel mondhatnám. Ők valóban látnak és lefotóznak olyan eseményeket és jeleneteket, amit el sem lehet mesélni, de még el sem hinném, ha csak hallanám és nem látnám. Az I. világháború fotós tudósítói nagy hírnévnek örvendhettek. Ők voltak azok, akik egészen közel hozták a háború részleteit az otthon maradt anyák, feleségek és gyerekek számára.

B. E.: Nincs két személy, aki egyforma képet készítené ugyanarról a dologról – szól a közhely. Hogyan tudnád összefoglalni, mik a te jól felismerhető stílusjegyeid, amik igazán egyedivé teszik a Bezzeg Gyula-fotókat?

B. Gy.: Többször mondták már, hogy a fotóim könnyen felismerhetőek. Olyan is volt, hogy egy nem általam exponált fotót „olyan gyulás”-nak jellemezték. Nem igazán tudok válaszolni erre a kérdésre. Szeretem az egyszerűséget, a letisztultságot. Ezekre törekszem. Minden más ösztönös, és gyakran a körülmények határozzák meg. Egyszer valaki azt is mondta, hogy a fotóimban van valami szomorú.

B. E.: Kik a fotóművészeti példaképeid, és vannak-e olyan kortársaid, akiket a rokonodnak érzel a fényképezéshez való hozzáállásotok vagy a stílusotok tekintetében?

B. Gy.: Ez a példaképdolog nem jellemző rám. Soha senkit nem éreztem példaképnek. Ennek ellenére nagyon sok ember munkáját csodálom, és sokaktól tanulhattam közvetlenül vagy közvetetten. Ha neveket kérdeznél tőlem, minden héten mást mondanék. Nem azért, mert ilyen képlékeny az ízlésem, hanem mert annyi jó fotós van, hogy közülük bárki nevét mondanám kapásból, nem tudnék rosszat mondani. S engem nem kizárólag e fotósok felvételei nyugtáznak le, hanem a munkamoráljuk, az inspirációs forrásuk, az ötleteik stb. Mert ha azt mondom, hogy Korniss Péter és Nobuyoshi Araki, akkor jogosan merülne fel a kérdés, hogy ez mégis miért? De még akkor is, ha Jan Scholzot és Kása Bélát említem, vagy Richard Avedont és Neogrady-Kiss Barnabást. Szóval nincs példakép, mert mindenki az.

B. E.: Filozófia szakot végeztél, brácsásként pedig szívügyed a népművészet – szerintem e két terület (a saját identitásunk megfogalmazásának fontossága és a múltból a jövőbe menekítés szándéka) találkozik a Vajdasági

vagyon-sorozatodban. Mi alapján választod ki a portréid alanyait? Miért osztasz meg rendszerint két képet, egy közelit és egy távolabbit róluk? Mennyiben tesz hozzá szerinted a képekhez a velük együtt megosztott rövid önéletrajz? Van-e koncepciód például arra, hogy milyen sorrendben add közé a róluk készült képeket? Van-e olyan alany, akit jó ideje próbálsz becserkészni, de még nem sikerült lencsevégre kapni? Hány részesre tervezed a szériát? Vannak-e köztük személyes kedvenceid, amelyeknek a keletkezéstörténetét szívesen megosztanád az olvasókkal?

B. Gy.: No, pont ezt kezdtem volna mondani az előbb. Hogy kvázi én is két párhuzamos világban élek, amelyek a végtelenben metszik egymást. Vagyis távolról úgy néz ki, mintha metszenék egymást. Talán néha meg is történik ez a kereszteződés. Ez a két világ a népzene és a fotográfia. A filozófia végzettségemet csak egy stabil talajnak élem meg. Úgy kell ezt elképzelni, mint két sor szőlőt: az egyik vörös, a másik fehér, s mindkét sor egy ásványokban gazdag talajból fejlődik, én pedig hol az egyikből, hol a másikkból csipegetek. Az egyik a konzervatív énem, a másik a liberális. Itt most semmilyen politikai ideológiákra nem kell gondolni. Egyrészt hagyománytisztelő vagyok, a „régén minden jobb volt” szlogenbe bele tudom élni magam, és ezzel szemben áll az újdonságok befogadásának hajlama, a kíváncsiság, a korral való haladás vagy bármi, ami egy mozdulattal ketté tudja hasítani a személyiségemet. (nevet)

S hát jól ráéreztedél, ez a kettősség szintézisének eredménye a *Vajdasági vagyon* portrészorozat. Ez is az örökségről szól. Arról, hogy mi kerül a stafírungra. Most jut eszembe, hogy milyen jó cím a *Láda fia*! Az is ugyanerről szól. Mit hagyunk az utókorra? Vajdaságban egyre csak fogynak, és sajnálatos, de az elmúlt években kizárólag csak a számokról beszélünk, mennyiségekben és százalékokban gondolkodunk. A minőség másodlagos lett. Nem tudom, megállítható vagy visszafordítható-e a lélekszám csökkenése... Jelenleg erre nem sok esély van. A legtöbb, amit tehetünk a megmaradásunkért, az a nyomot hagyás. Minőségi szellemi értékeket hagyni magunk után, a nyomot hagyás olyan, mint egy evolúciós ösztön. A sorozatommal leginkább a tiszteletemet szeretném kifejezni az alkotók iránt. Megköszönni az alázatos munkát és a befektetett energiát.

Az a helyzet, hogy mindenkit fontosnak tartok. Olyasféle ok-okozati viszonyként szemlélem a projektet: mindenkinek a legapróbb mozdulata is számít, befolyásol és hozzátesz az életünkhöz, a kultúránkhöz. Ezért van az, amit valahányan már kritizáltak: hogy kerülhet „egy lapra” egy életművet maga mögött tudó alkotó és egy művészeti pályát kezdő suhanc? Többször hangsúlyoztam már, hogy a sorozat nem akar rangsorolni, értékelni és véleményezni sem. Ezt talán az idő majd megteszi. Valaki egy pályakezdőre ugyanolyan rajongással tud nézni, mint más a karrierje csúcán lévő művészre. Ha mindketten meg tudnak indítani valamit az emberben, akkor az már szerintem említésre méltó. Nos, valahogy így választom ki a sorozat résztvevőit. Nem vagyok kompetens eldönteni és meghatározni, ki a művész. Ki az, aki ezt megmondhatja? Véleménye természetesen mindenkinek van.

Mindenkiről egy távolabbi és egy közelebbi kép kerül bemutatásra. Az elején nem így volt, de később rájöttem, hogy gyakran nem tudom eldönteni, melyik képet válasszam. Az egyikben látszik az alkotó karaktere, a másikon nagyon erős a tekintete. Így lett két fotó. A távolabbin jobban látszik a személyisége, a stílusa, a közelebbin a szemébe tudunk nézni.

A bemutatkozó szöveg a sorozat lényege. Valaki mondta, hogy előbb megnézi a fotót, mivel az jelenik meg először, majd elolvassa a szöveget, s amikor újra megnézi a fotót, már mást lát rajta, mint előtte. Ez a fent említett szöveg és a kép viszonya... Az alanyok így egyben társszerzők is. A bemutatkozások nélkül a képek nem érnek semmit. Én az arcukat mutatom meg, ők pedig a lelkükből egy darabot.

Még nem gondolkodtam, hogy milyen módon fogom véglegesen közléteni a sorozatot. Közel sem tartok a végénél, hosszú a lista. Vannak városok, ahol még egyáltalán nem jártam, aminek kizárólag logisztikai okai vannak. Jó lenne külföldre is valahogy eljutni. Szóval sok a terv, és sok munka van még hátra. S persze olyan művészek is vannak, akik nem igazán elérhetőek, többszöri megkeresés után sem, illetve akik nem írták meg a bemutatkozó szöveget. Szóval nem olyan felhőtlen a munkafolyamat, mint ahogy kívülről látszik. Van, akit lefotóztam és a szöveget is elküldte, de várok vele, taktikázok. Budapesten nincs stúdióm, itt például ez a legnehezebb. Haladok, csak lassan.

B. E.: A Vajdasági vagyok-sorozatod nagy siker a közösségimédia-felületeken. A visszajelzések és a saját elképzelésed szerint mi teszi ezeket a fotókat igazán vajdaságivá? Egyáltalán: milyenek vagyunk mi, vajdaságiak a Bez-zeg Gyula-portrék tanulsága szerint?

B. Gy.: Nincs olyan, hogy vajdasági fotó. A felvételek kizárólag a tartalmukról szólnak, azaz a portréalanyokról. Nem a fotósról, aki elkészítette őket, és még csak nem is arról, hogy ezek a fényképek milyenek. Igen, tudom, az utóbbtól kicsit nehéz elvonatkoztatni. Ha a kreativitásomat helyeztem volna előtérbe, akkor nem egy egységes fekete háttér előtt fotóznék le mindenkit. Ahogy egy kedves ismerősöm mondta, ezek olyan „falhoz állított” portrék. Biztos sokkal izgalmasabb lett volna minden művészhez személyesen elmenni, és a saját házában, környezetében, stúdiójában, műtermében, íróasztalánál, munka közben lefotózni. Számomra az egy másik műfaj és egy másik korszakra emlékeztet. Én nem egy megfelelő, dinamikus pillanatot akarok elkapni. Nem azt a kisfilmes korszakot akarom megidézni, amikor a fotográfus zsebre vágta a kamerát, és elment pillanatképeket készíteni valakiről. Hanem az ezt megelőző korszakot, amikor a fotózás ünnep volt. Az emberek felöltöztek szép ruhába, és elmentek a műterembe, hogy elkészüljön róluk a portréfelvétel.

B. E.: A számunk borítóján lévő, üres székről készült képet egykori főszerkesztőnk, Patócs László tragikus hirtelenségű halála után tetted ki a közösségi oldaladra. Beszéltetek Lacival egy fotózásról, mielőtt elhunyt? Kik azok, akiket rajta kívül már nem tudsz lefotózni, de nagyon szerettél volna?

B. Gy.: Mindegyik fotózáson készül egy ilyen kép. Kép a székről. Miután felállítottam a „műtermet” és beállítottam a fényeket, lövök néhány próbafotót. Ekkor még nincs jelen senki, ekkor kezdődik a várakozás és az izgatottság. Mivel nem mindig ismerősöket fotózok, gyakran elképzelem, milyen lesz majd a fotózás egy olyan alkotóval, akivel még sosem találkoztam. Patócs Lacit sem ismertem személyesen. Előfordult, hogy egy térben voltunk, de sosem mutatkoztunk be egymásnak, és nem is beszélünk. Számomra a fotózás szempontjából is megrendítő volt a halála, mert emlékszem, azokban a napokban terveztem felvenni vele a kapcsolatot. Két dolog jutott akkor eszembe: nincs időnk mélni, és

nem tudunk versenyt futni az idővel. Nagyon rossz érzés, hogy valami felett nincs kontrollunk. Valójában nem a kontroll hiánya rossz érzés, hanem az, hogy ezt nem tudjuk megérteni és elfogadni.

Mégis azt hiszem, az üres szék nem a le nem fotózott vajdasági művészetet szimbolizálja, hanem azt a helyet, ahova bárki beállhat. A szék az egy meghívó. Invitálás az alkotásra, a nyomot hagyásra, a minőségi létünk építésére.

B. E.: Jelenleg a Magyar Művészeti Akadémia ösztöndíjasa vagy. Milyen projekttel pályáztál? Mik a közeljövőbeli terveid fotósként?

B. Gy.: Ideje most már egy tisztességes kiállítást csinálni *(nevet)*. Ennek is eljön az ideje hamarosan. Csak most úgy érzem, hogy változáson megyek keresztül, egy új szakasz kezdődött a fotós karrieremben és úgy eleve az életemben is. 2021-ben beiratkoztam a Budapesti Metropolitan Egyetem fotográfia mester szakára. Szerettem volna jobban elmélyülni a fotográfia világában, és inkább az elméleti része érdekelt, mintsem a gyakorlati. Ugyanebben az évben nyertem el a Magyar Művészeti Akadémia alkotói ösztöndíját, ami összesen három évig tart, és ez alatt kell megvalósítani a pályázatban benyújtott projektet. A vajdasági és a volt jugoszláviai szórványtelepüléseken szolgálatot teljesítő papságról, a hit és a vallás közösségmegtartó erejéről készítek egy átfogó sorozatot. Ez lesz a második dokumentarista sorozatom. Nagyon nehéz műfajba kezdtem bele, és nehéz témát választottam, viszont bízom abban, hogy az utamon segíteni fog a jó emberek szándéka. Eddig így volt.